

خرق عادت و معجزه

(در تفسیر، کلام، فلسفه و عرفان اسلامی)

پری ایرانمنش

نشر نور اشراق

۱۴۰۱

سرسنانه	: ایرانمنش، پری، ۱۳۳۵-
عنوان و نام پدیدآور	: خرق عادت و معجزه (در تفسیر، کلام، فلسفه و عرفان اسلامی) / پری ایرانمنش.
مشخصات نشر	: تهران: نور اشراق، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	: ۲۷۲ص؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
شابک	: 978-622-98408-7-0
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۳۸-۲۲۱.
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: معجزه (اسلام) Miracles (Islam) معجزه -- فلسفه Mitacles -- Philosophy
رده بندی کنگره	: BP۲۲۰-۶
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۴۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۹۷۰۳۳۵
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

www.ketab.ir

خرق عادت و معجزه

(در تفسیر، کلام، فلسفه و عرفان اسلامی)

پری ایرانمنش

ناشر: نور اشراق

چاپ اول، ۱۴۰۱

شمارگان: ۵۵۰ نسخه

«حق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است»

تلفن: ۰۲۱-۷۷۵۲۶۶۰۰

همراه: ۰۹۰۱-۱۸۰۵۵۲۸

صفحه اینستاگرام: noore_eshraq.pub

نشانی الکترونیکی: nooreeshraq.pub@gmail.com

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۴۰۸-۷-۰

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۹
مقدمه.....	۱۳
فصل اول: واژه شناسی خرق عادت و معجزه.....	۱۹
۱. خرق عادت در زبان عربی.....	۱۹
۲. خرق عادت در زبان فارسی.....	۳۰
۳. معجزه در زبان عربی و فارسی.....	۳۱
نتیجه.....	۳۳
فصل دوم: تعریف و اصطلاح شناسی خرق عادت.....	۳۵
۱. در قرآن کریم.....	۳۵
۲. در کلام.....	۳۶
۳. در فلسفه.....	۴۵
۴. در عرفان و تصوف.....	۴۸
۵. خرق عادت در تفاسیر قرآن کریم.....	۶۶
نتیجه.....	۶۸

فصل سوم: تحلیل خرق عادت در علوم نقلی و عقلی	۷۱
۱. تفاسیر قرآن کریم	۷۱
۲. معجزه‌های انبیاء علیهم السلام	۷۳
۳. در کلام اسلامی	۸۱
۴. معتزله	۸۶
۵. اشاعره	۹۰
۶. کلام شیعه	۱۰۸
۷. هستی‌شناسی خرق عادت در فلسفه اسلامی	۱۲۸
۸. جهان‌شناسی شهودی خرق عادت در عرفان	۱۶۳
۹. دیدگاه عرفانی به معجزه و خرق عادت در سنت پیامبران و انبیاء علیهم السلام	۱۶۷
۱۰. حقیقت خرق عادت از دیدگاه عرفان	۱۷۹
۱۱. خرق عادت و مسأله فیض الهی	۱۸۷
۱۲. کرامت ظهور کرامت	۱۸۸
۱۳. خرق عادت در تصوف	۱۹۲
نتیجه	۲۱۸
منابع	۲۲۱
نمایه آیات	۲۴۱
نمایه کلی	۲۴۵

پیشگفتار

ویکو مورخ آلمانی می گوید: «تاریخ تکرار می شود». وقتی که در سال ۱۳۷۲ شمسی نخستین کتابم با عنوان عرفای کرمان^۱ از زیر چاپ بیرون آمد، استاد راهنمایم زنده یاد شادروان دکتر احمد طاهری عراقی^۲ (۱۳۲۲-۱۳۷۰ش) دو سال بود که حرفه نهی کرده و به عالم ملکوت پیوسته بود. درد و رنج درگذشت ایشان در حالی که فقط ۴۸ سال داشت هنوز هم از خاطرم رخت برنسته است^۳. تاریخ دوباره تکرار شد و هم اینک که این نوشته را می نگارم هنوز باور ندارم که استاد نامی و ارزشمندم دکتر حسین ضیایی^۴ (۱۳۲۳-۱۳۹۰ش) نزدیک به ۱۲ سال است که به حق پیوسته است.

آنچه پیش رو دارید و میهمان چشم و نظر شما است نسخه فارسی رساله دکتری اینجانب در دانشگاه UCLA آمریکا است. به یاد دارم که دکتر ضیایی بارها و بارها از من خواسته بود نسخه فارسی رساله را عیناً با همین نشر به نسبت دشوار و متأثر از سبک نگارشی متألهان کهن در ایران و اسلام به

۱. تهران، موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۷۲ش.

۲. نویسنده، پژوهشگر در زمینه طبقه بندی موضوعی علوم اسلامی در نظام های رده بندی کتابخانه ای و نخستین معاون علمی بنیاد دایرة المعارف اسلامی.

۳. «با ناباوری و اندوه زرف، این کتاب را به روح پاک و ولای استاد مهربانم مرحوم آقای دکتر احمد طاهری عراقی هدیه می کنم» (عرفای کرمان، ص ۱۱).

۴. سهروردی پژوه معاصر و استاد دانشگاه UCLA آمریکا.

چاپ برسانم و من نیز پس از گذشت سالها بر آن شدم تا به خواسته‌ی ایشان جامه‌ی عمل بپوشانم.

پیش و بیش از هر چیز از خداوند متان سپاسگزارم که کرم نمود و رشحه‌ای از جام معرفت بر کام اندیشه‌ام فشاند و آنات غفلتم را با خوارق عاداتش سرشار از حضور بی‌بدیل خویش نمود تا شوق نگارش این سطور باشد. در ادامه وظیفه‌ی خود می‌دانم چند نکته را به عرض خوانندگان گرامی برسانم:

۱. از ابتدا تا انتهای این رساله خط به خط با محبت بی‌حد و حصر و زیر نظر جناب آقای دکتر حسن سیدعرب بین سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۳ شمسی مقارن با سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۴ میلادی نگاشته شده است. اذعان دارم که متن کتاب، ثری مغلق و تخصصی و آمیخته با جملات و عبارات عربی برگرفته از منابع تفسیری قرآن کریم، متون فلسفی، کلامی و عرفانی است.

۲. علت انتخاب این موضوع به‌راه‌طی شده‌ام در این طریق باز می‌گردد که گرچه قصد تقریرش به زبان علم و معرفت کردم اما اذعان دارم که تجارب زیسته‌ام از خوارق عادت، حکایت این بیت خواجه می‌باشد:

مباحثی که در آن مجلس جنون می‌رفت
وَرایِ مدرسه و قال و قیل مسأله بود

ایام کودکی و بالندگی نوجوانی در فضایی که عطر معرفت در آن جاری بود و عشق و مهرورزی همچون حکیمی حاکم^۱ حکم‌فرمای خانه بود سپری شد. در آغاز جوانی علاقه به ادب و شعر فارسی و آثار بزرگانی چون سنایی، سعدی، حافظ و مولانا مرا شیفته ادبیات ساخت و سپس حیران اندیشه‌ورزی‌های فلسفی شدم. «انجمن»^۲ هم مرا به سوی عرفای کرمان^۳

۱. نظریه‌ی افلاطون

۲. نام کنونی آن «مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران» است و پیشتر به آن «انجمن فلسفه» گفته می‌شد.

۳. تهران، موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۷۲ش.

راند و آنگاه تجربه‌های کوچک و ناب عرفانی از راه رسیدند و گاه و بیگاه همراه شدند و تا بلندای باورهای تو در توی معنویت و آگاهی در کنارم ماندند. من با اشتیاق تمام با آنها بودم تا در حریم امن مشتاقانی چون مشتاق علی‌شاه اصفهانی (متوفی ۱۲۰۶ق)^۱ راهم دادند و ره توشه‌ای بدرقه‌ام ساختند. از آنان آموختم که در مواجهه با کرامت و خوارق عادات همیشه کتوم و ساکت باشم چرا که «زکات العلم نِشْرُهُ و زکاتُ العشق کِثْمُهُ».

روزگار سپری شد و همگی به دیاری دیگر مهاجرت کردیم. پیش از ورود به دانشگاه UCLA یعنی قبل از سال ۱۳۷۷ شمسی هرگز تصور نمی‌کردم که روزی به این موضوع بپردازم، چه رسد به تحقیق و نگاشتن رساله‌ای در این باره؟!... آغاز و ادامه تحصیل در آنجا دگرگونی و دیگرگونه شدنم را سبب شد. آشنایی با زنده‌یاد دکتر حسین ضیایی و تلمذ در محضر ایشان از یکسو و امتزاج و آمیختگی فلسفه و عرفان و ادب فارسی از سوی دیگر من را از من گرفت و جانی دوباره‌ام بخشید. به ویژه در فضایی که شیخ اشراق در آن حضوری دانی داشت. با رغبت تمام حرأت یافتن که تقاضای نگاشتن رساله‌ای را با این موضوع «خرق عادات و کرامات» داشته باشم. استاد ضیایی فرمودند: «باید امتحانی معنوی و نهانی را بگذرانی و در صورت گذراندن این اجازه را به تو خواهم داد». مدتی گذشت و گفتند: «تو در امتحان قبول شده‌ای و می‌توانی رساله‌ات را در این باره بنویسی». موضوع آن ابتدا با این عنوان تصویب شد «خرق عادات و کرامات در متون صوفیه».

کار و تلاش ابتدا گرفت و راه ادامه یافت و زمان به سرعت گذشت... تنها می‌توانم بگویم زحمات و تلاش‌های ایشان برای اینجانب و بسیاری از دانشجویان و اساتید و صاحبان خرد و اهل اندیشه جاودانه خواهد ماند و من

۱. مشتاق علی‌شاه اصفهانی (؟: اصفهان ۲۷- رمضان ۱۲۰۶ق) میرزا محمد تربتی خراسانی فرزند میرزا مهدی (عرفای کرمان، ص ۱۰۵-۱۰۶).

نیز آنچه از ایشان آموخته‌ام در کنار یادشان همواره با خویشتن خواهم داشت. یادشان گرمی و روحشان قرین شادی و آرامش ابدی.

در طی مسیر نازنینانی همراهیم کردند که منت‌دار لطف یکایک آنها هستم. در دوران دانشجوی‌ام آشنایی و دوستی با عزیزانی چون خانم دکتر لطیفه حقیقی و خانم دکتر ناهید پیرنظر برایم مغتنم بود. چنان که نه تنها از کمک‌های بی‌دریغ ایشان در آن ایام بهره‌مند می‌شدم بلکه ساعت‌ها به گفتگوهای متأملانه با هم می‌پرداختیم و اندیشه‌های عرفانی و فلسفی را با یکدیگر تحلیل و تجربه می‌کردیم.

همچنین در پایان صمیمانه از عزیزانی که در تدوین، آماده‌سازی و چاپ نسخه‌ی فارسی این رساله یاری‌ام کردند سپاسگزاری می‌نمایم: سرکار خانم دکتر سیماسادات نوربخش زحمات چاپ و انتشار کتاب را متقبل شدند. خانم دکتر مهرنار باشی زاده مقدم، دوست بسیار عزیزم که صمیمانه در طول این سالها در کنارم بوده و هست و از هیچ لطفی دریغ نکرده‌اند. همچنین خانم دکتر گلابون ادبایی، خانم نگین زارع و خانم دکتر نگین هدایت که در تنظیم مطالب رساله از کمک‌هایشان بهره‌مند شدم. نیز از دوست قدیمی‌ام سرکار خانم شهین سلطان‌زاده به خاطر طرح چشم‌نواز روی جلد که مفهوم «خرق عادت» را صورتی بخشیدند سپاسگزارم. در انتها از همسرم آقای حمید زرگرباشی کرمانی و فرزندانم هادی و علی که در فراز و نشیب این راه همیاری و شکیبایی کرده‌اند، قدردانی می‌نمایم.

پری ایران‌منش

۱۴ می ۲۰۲۲ مطابق

با ۲۴ اردیبهشت ۱۴۰۱ شمسی